

prof. dr hab. Ryszard Hajduk CSsR¹

ORCID: 0000-002-8012-2184; ryszard.hajduk@uwm.edu.pl

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Terapeutyczna rola *benignitas pastoralis*

Streszczenie

W czasach współczesnych propagowana jest kultura terapeutyczna, w której człowiek wyraża sprzeciw wobec wszelkich form cierpienia oraz bólu i podejmuje wiele wysiłków, aby zachować zdrowie i dobre samopoczucie. Wszystko to stanowi wyzwanie dla Kościoła, którego zadaniem jest pomóc ludziom wykorzystać terapeutyczny potencjał wiary chrześcijańskiej i służyć im pomocą w prowadzeniu zdrowego życia, w którym człowiek integruje wszystkie stany – chorobę, śmierć, błędne decyzje i niepowodzenia. W tym działaniu wspiera wierzących sam Bóg, pokazując im, jak służyć ludziom chorym na ciele i duszy, zniżając się ku nim ze swoją uprzedzającą miłością. To działanie Boga wypełnione troską o słabych i potrzebujących i łaskawością względem grzeszników jest wzorem dla duszpasterzy, którzy wezwani są do pełnienia swojej posługi w duchu *benignitas pastoralis*. Wówczas w nawiązywanych przez nich relacjach międzyosobowych komunikowane jest ludziom współczucie, solidarna bliskość i czułość Boga. Tak praktykowana łagodność duszpasterska prowadzi ludzi poszukujących uzdrowienia do zaakceptowania swojej kruchości i grzeszności, do zjednoczenia się z Bogiem i czerpania z tej więzi siły do pokonania swoich słabości i zranień duchowych.

Słowa kluczowe: Kościół, duszpasterstwo, terapia duchowa, choroba, grzech

Abstract

Therapeutic Role of *Benignitas Pastoralis*

In modern times, a therapeutic culture is promoted in which people express their resistance toward all forms of suffering and pain and make many efforts in order

---

¹ Ryszard Hajduk CSsR – redemptorysta, święcenia kapłańskie przyjął w 1992 roku. Studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Juliusza Maksymiliana w Würzburgu, gdzie w 1995 roku uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie teologii pastoralnej i homiletyki. Autor ponad 20 książek i około 90 artykułów. Prowadzi zajęcia dydaktyczne m.in. na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie i na Wydziale Teologii św. Pawła w Cochabambie (Boliwia).

to stay healthy and well. All this is a challenge for the Church, whose task is to use the therapeutic potential of the Christian faith and help them in leading a healthy life. It becomes possible when a person is able to integrate in her life all states – illness, death, wrong decisions and failings. In this action of supportive believers, God himself supports them how to serve people who are sick in body and soul, descending towards them with his foregoing love. God's action, filled with care for the weak and needy and with graciousness towards sinners, is a model for pastors who are called to carry out their ministry in the spirit of *benignitas pastoralis*. Then, compassion, solidary closeness and God's tenderness are communicated to people in the interpersonal relationships they establish in their pastoral activity. Pastoral meekness practiced in this way leads people seeking health to accept their fragility and sinfulness, to unite with God and to draw strength from it to overcome their weaknesses and spiritual hurts.

Keywords: Church, pastoral care, spiritual therapy, disease, sin

Wraz z nadejściem epoki postmodernistycznej nastąpiło wiele zmian w ludzkiej świadomości i stylu życia współczesnych, którzy chcą wypełnić je wzniosłymi doznaniem i miłymi przeżyciami. W „społeczeństwie przyjemności” nie ma miejsca na chorobę i śmierć, ból i cierpienie. Propagowana jest kultura terapeutyczna, w której człowiek wypowiada walkę wszelkim przejawom cierpienia i bólu, usuwa z pola widzenia wszystko, co przypomina mu o kruchości i skończoności jego bytu oraz podejmuje wiele wysiłków, aby zachować zdrowie i dobre samopoczucie².

Dążenie do uwolnienia się od bolesnych doznań, troska o zdrowy styl życia i promowanie środków terapeutycznych stanowi wyzwanie dla wierzących w Chrystusa, którzy nie mogą przejść obojętnie wobec ludzkich pragnień, potrzeb i pytań domagających się odpowiedzi w perspektywie światła płynącego z wiary³. Aby pomóc ludziom odnaleźć sens życia i wskazać możliwości rozwiązania problemów pojawiających

---

² Por. *Spe salvi*, Benedykt XVI, Encyklika o nadziei chrześcijańskiej, Rzym 2007 (dalej: SpS), 36–37; G. Schulze, *Die Erlebnisgesellschaft. Kultursoziologie der Gegenwart*, Frankfurt a. M. 1993, s. 37–38; M. Heinlein, K. Seßler, *Die vergnügte Gesellschaft. Eine (kleine) Einleitung*, w: *Die vergnügte Gesellschaft. Ernsthaftige Perspektiven auf modernes Amüsement*, Hrsg. M. Heinlein, K. Seßler, Bielefeld 2012, s. 9–15.

³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (dalej: KDK), 11, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, tekst polski, nowe tłum., red. M. Przybył, Poznań 2002 (dalej: SWD), s. 533–534.

się w ich rzeczywistości, Kościół obejmuje ich troską duszpasterską, w czym naśladuje swojego Pana, Jezusa Chrystusa, pochylającego się nad cierpiącymi z powodu chorób i innych dolegliwości⁴. Kontynuując zbawczą misję Syna Bożego, duszpasterze wychodzą naprzeciw zagubionym i poranionym, aby opatrywać ich rany oraz nieść im przebaczenie i uzdrowienie.

W tym kontekście pojawia się pytanie o to, jakie znaczenie w chrześcijaństwie ma zdrowie (fizyczne i psychiczne) i jaka jest jego wartość w perspektywie zbawienia, które Kościół głosi światu. Kolejną ważną kwestią są relacje międzysobowe, na których opiera się duszpasterska działalność Kościoła. Winny one przybrać taki kształt, aby ludziom znękanym cierpieniem i bólem pomóc jak najpełniej wykorzystać w ich życiu terapeutyczny potencjał wiary chrześcijańskiej. Udziela w tym wsparcia sam Bóg, pokazując duszpasterzom, jak podchodzić do ludzi i służyć chorym na ciele i duszy, pochylając się nad nimi z miłosierdziem i łagodnością (*benignitas pastoralis*).

1. Duszpasterstwo w kulturze terapeutycznej

We współczesnej aksjologii jednym z najważniejszych aspektów są dobre samopoczucie i zdrowie, gwarantujące ludziom odpowiednią jakość codziennej egzystencji. Aby ją sobie zapewnić, dzisiejszy człowiek stara się prowadzić zdrowy styl życia. Wielu współczesnym wydaje się, że zdrowie można kupić, gdy płacą za rozmaite udoskonalenia, służące jego podtrzymaniu. Reklamy i poradniki podpowiadają ludziom, czego unikać i co robić, aby zachować dobrą kondycję fizyczną i psychiczną. Podejmowane są próby podania racjonalnych przyczyn choroby i cierpienia; to zaś stanowi podstawę do opracowania koncepcji wyeliminowania bólu i cierpienia z życia ludzi⁵.

---

⁴ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (dalej: KK), 8, w: SWD, s. 109–111.

⁵ Por. F. Álvarez, *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, Madrid 1999, s. 12; R.W. Dworkin, *Nowa ewangelia zdrowia*, w: *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Kraków 2008, s. 721–722.

W kulturze terapeutycznej odrzucane są wartości moralne na rzecz wartości emotywistycznych⁶. Ludziom nie zależy na tym, by wiedzieć, co jest dobre a co złe; w zamian za to chcą znać zasady służące uzyskaniu dobrego samopoczucia i pokonaniu choroby, a centrum osoby stają się jej doznania. Zdrowie uważane jest niejednokrotnie za ostateczne i jedyne kryterium moralne: dobre jest to, co służy zdrowiu, a złe to, co mu zagraża. Na dalszy plan schodzą wówczas kwestie sumienia oraz normy religijne, a dobra kondycja psychiczna jednostki staje się ważniejsza od gotowości do poświęcenia dla innych. Osoba ludzka winna być wolna od zewnętrznych autorytetów moralnych oraz od jakichkolwiek nacisków wynikających z dążenia do celów transcendentnych, gdyż liczy się tylko to, co wzmacnia dobre samopoczucie ludzi⁷.

We współczesnej kulturze terapeutycznej nie ma miejsca na wymagania i wyrzeczenia. Dzisiejszy człowiek nie potrzebuje zbawienia, o które trzeba zabiegać ze wszystkich sił, z bojaźnią i drżeniem (por. Flp 2, 12), lecz przyjemności. Nie jest ważne to, w co się wierzy, ale to, co się odczuwa. Z tego względu często dochodzi do instrumentalizacji religii. Rozpowszechnia się bowiem przekonanie, że dobrze jest wierzyć, gdyż wiara pomaga zachować zdrowie i leczy chorych nawet wtedy, gdy medycyna zawodzi. Chorzy, którzy przez lata zaniedbywali praktyki religijne, powracają do nich z nadzieją, że przyczynią się do ich wyleczenia. Z tego też względu dużą popularnością cieszą się „religie terapeutyczne”, a także wzrasta zapotrzebowanie na celebracje religijne wypełnione modlitwą o uzdrowienie⁸.

W dzisiejszych czasach o zdrowiu częściej mówi się przy użyciu terminów psychologicznych niż medycznych. Zdrowie psychiczne staje się ważniejsze niż uwolnienie się od choroby fizycznej czy niepełnosprawności. Zasadniczy akcent w terapii położony jest na emocjonalną

---

⁶ Por. A. Woolfolk, *The Dubious Triumph of the Therapeutic. The Denial of Character*, w: *The Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, ed. J.B. Imbir, New Brunswick 2004, s. 71.

⁷ Por. Ph. Rieff, *The Triumph of the Therapeutic. Uses of Faith After Freud*, Chicago 1987, s. 58; E. Lasch-Quinn, *Liberation Therapeutics. From Moral Renewal to Consciousness-Raising*, w: *The Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, dz. cyt., s. 5; K.G. Meador, S.C. Henson, *Growing Old in a Therapeutic Culture*, w: *Growing Old in Christ*, ed. S. Hauerwas, C.B. Stoneking, K.C. Meador, D. Cloutier, Grand Rapids 2003, s. 91; K. Wright, *The Rise of the Therapeutic Society. Psychological Knowledge & the Contradictions of Cultural Change*, Washington 2011, s. 15–16.

⁸ Por. F. Álvarez, *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, dz. cyt., s. 12.

podatność na zranienia. Odpowiednią odporność na negatywne doznania mają zapewnić ludziom seanse psychoterapeutyczne, wspierające ich w podtrzymywaniu dobrego samopoczucia. W razie potrzeby mogą także skorzystać z praktyk ezoterycznych, które obiecują osiągnięcie pełni zdrowia i radości życia dzięki wykorzystaniu sił natury i mocy nadprzyrodzonych⁹.

Wobec wywołanych przez kulturę terapeutyczną zmian zachodzących w ludzkiej świadomości i w życiu społecznym chrześcijaństwo nie może pozostać obojętne, zwłaszcza że Jezus Chrystus sam nazywa siebie lekarzem i w sposób uprzywilejowany zwraca się do tych, którzy źle się mają (por. Mk 2, 17). Religia chrześcijańska nie jest jednak zbiorem praktyk zapewniających ludziom dobrą kondycję psychofizyczną czy też zapobiegających powstawaniu chorób. Chrystus wprawdzie uzdrawia chorych, ale rdzeniem Jego orędzia i istotą Jego misji nie jest zdrowie, lecz zbawienie jako dar Boży dla świata. Zdrowie nie zastępuje zbawienia, ale jest jego znakiem i drogą, która do niego prowadzi¹⁰.

Bóg ofiaruje ludziom „nowe zdrowie” w Chrystusie Zbawicielu jako drogę ku pełni szczęścia. Przyjąć Chrystusowy dar uzdrowienia to narodzić się na nowo. Cała działalność Jezusa jest podporządkowana integralnemu zbawieniu człowieka, dlatego uzdrowienie to także wyzwolenie od mocy zła, które jest korzeniem wszelkich ludzkich cierpień¹¹. Celem ziemskiej wędrówki Syna Bożego jest uwolnienie człowieka od nieszczęścia, które urzeczywistniło się w grzechu jako w odwróceniu się od Boga oraz skupieniu się na sobie i realizacji swoich pragnień. Grzech sprawia, że człowiek „karłowacieje”. Człowiek opanowany przez egoizm (*incurvatum in se ipsum*) traci wolność i nie jest zdolny osiągnąć pełni swojego osobowego rozwoju¹².

⁹ Por. H. Hemminger, *Esoterische Therapieformen. Ideen, Methoden und Kritik*, w: *Wenn die Seele Sinn sucht. Herausforderung für Psychotherapie und Seelsorge*, Hrsg. M. Utsch, Neukirchen-Vluyn 2000, s. 64; F. Furedi, *The Silent Ascendancy of Therapeutic Culture in Britain*, w: *Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, dz. cyt., s. 21; M. Lütz, *Bluff! Die Fälschung der Welt*, München 2012, s. 63.

¹⁰ Por. F. Álvarez, *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, dz. cyt., s. 11.

¹¹ Por. SpS 36.

¹² Por. W. Beinert, *Heil und Heilung durch den Glauben der Kirche. Systematisch-theologische Überlegungen*, w: *Hilft Glaube heilen?*, Hrsg. W. Beinert, Düsseldorf 1985, s. 67.

Od początku chrześcijanie są przekonani, że tylko Chrystus może uzdrowić całego człowieka (por. J 7, 23). Syn Boży obdarza ludzi zdrowiem obejmującym wymiar cielesny, psychiczny, intelektualny, społeczny, środowiskowy, moralny i duchowy. Chrystusowe uzdrowienie nie sprawia więc jedynie poprawy kondycji fizycznej człowieka, ale uzdalnia go do spojrzenia na siebie, swój los i przeznaczenie oczyma Boga, który go usynawia i powołuje do życia wiecznego. Człowiek uzdrowiony przez Chrystusa potrafi zintegrować wszystkie stany – chorobę, umieranie czy załamanie się jego planów życiowych¹³.

Tradycja chrześcijańska sprzeciwia się kulturze terapeutycznej, która ma wyraźny rys narcystyczny, gdyż ulegający jej człowiek żyje tylko dla siebie i pokłada nadzieję w sobie samym. Chrześcijaństwo obnaża ów złudny optymizm, opierający się na wierze w ludzką zdolność do „samouzdrawienia” i „samoodkupienia”. Głosi Ewangelię o Jezusie Chrystusie, który uzdrawiając człowieka, wzywa go do przyjęcia postawy proegzystencji. Życie w takim kształcie nabiera nowej jakości, stając się odbłaskiem działania Boga przychodzącego z pomocą słabemu człowiekowi, znękanemu cierpieniem¹⁴.

Gdy Jezus uzdrawia, komunikuje chorym, że są ogarnięci Bożą mocą i miłością. To doświadczenie wielkiej, niepojętej miłości jest „momentem «odkupienia», który nadaje nowy sens jego życiu”¹⁵. Jest to doświadczenie domagające się od człowieka reakcji w postaci zainicjowania nowego życia, czyli podjęcia decyzji o nawróceniu, którego owocem jest trwanie w komunii z Bogiem¹⁶.

Kościół powołany do kontynuacji misji Jezusa Chrystusa w świecie głosi ludziom prawdę o Bogu, który pragnie nawiązać z ludźmi relację i stworzyć im środowisko, w którym mogliby doświadczyć odkupienia i wyzwolenia. Orędzie to nieustannie porusza człowieka do udzielenia odpowiedzi w wierze, która uzdrawia, a dzieje się to wtedy, gdy człowiek zwraca się

---

¹³ Por. F. Álvarez, *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, dz. cyt., s. 37–38.

¹⁴ Por. K.G. Meador, S.C. Henson, *Growing Old in a Therapeutic Culture*, dz. cyt., s. 102; F. Álvarez, *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, dz. cyt., s. 43.

¹⁵ SpS 26.

¹⁶ Por. F. Schneider, *Überlegungen zur Heilsverkündigung Jesu*, w: *Heil und Heilen als pastorale Sorge*, Hrsg. W. Beinert, Regensburg 1984, s. 66.

ku swemu pierwotnemu źródłu, czyli ku Bogu¹⁷. Jednocząc się w wierze ze swoim Stwórcą, człowiek odzyskuje zdrowie, które nie sprowadza się tylko do wolności od chorób i bólu fizycznego, ale obejmuje także samoakceptację, przyjęcie powołania do życia, pozytywne podejście do swego ciała, umiejętność panowania nad sobą, owocne wykorzystanie swojej samotności i udział w kształtowaniu życia społecznego. Tylko ten, kto decyduje się na życie w komunii z Bogiem, dostępuje uzdrowienia. Zdrowie jest darem Bożym, którego przyjęcie oznacza uznanie wiecznej prawdy oraz życie pełne poświęcenia i zgodne z zasadami moralnymi. Wtedy też człowiek, dostosowując się do pierwotnego planu Boga, gdy wszystko było dobre (por. Rdz 1, 31), uzyskuje szansę, by osiągnąć pełnię ludzkiego rozwoju¹⁸.

Kościół nie może być obojętny na żadne przejawy cierpienia w świecie. Jego zadaniem jest reagować na wszystkie potrzeby egzystencjalne współczesnych ludzi i pomagać im w tworzeniu takich warunków życia, które odpowiadają ich godności. Wspólnota złożona z uczniów Chrystusa nie może jednak ulec ideologii propagującej utopijną wizję świata bez cierpienia. Motywem działania Kościoła musi być zawsze przykład Jezusa pochyłającego się nad chorymi i cierpiącymi, który ich dostrzega, ku nim się zwraca i z nimi się utożsamia¹⁹.

Zadaniem Kościoła jest naśladować Jezusa, czyniąc to, co On i tak, jak On. Aktywność Kościoła winna odzwierciedlać działanie Boga wychodzącego człowiekowi naprzeciw ze swoim miłosierdziem. Ewangelia głoszona ludziom przez Kościół nie może być odbierana przez nich jako jarzmo, lecz jako dar Boży oraz źródło nadziei i radości²⁰. Duszpasterze

¹⁷ K. Kertelge, *Die Wunderheilungen Jesu im Neuen Testament*, w: *Hilft Glaube heilen?*, dz. cyt., s. 35.

¹⁸ Por. J. Tucker, *New Age Healers and the Therapeutic Culture*, w: *Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, dz. cyt., s. 153; F. Álvarez, *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, dz. cyt., s. 29.

¹⁹ Por. SpS 36; K. Kertelge, *Die Wunderheilungen Jesu im Neuen Testament*, dz. cyt., s. 42.

²⁰ Por. Franciszek, Posynodalna adhortacja *Amoris laetitia* o miłości w rodzinie, Rzym 2016 (dalej: AL), 62; Franciszek, *Misericordiae vultus*. Bulla o nadzwyczajnym jubileuszu miłosierdzia, Rzym 2015 (dalej: MV), 12; B. Petrà, *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità. La morale cattolica dopo il capitolo ottavo*, Assisi 2016, s. 41; W. Wolbert, *Nachdenken über Barmherzigkeit*, w: *Amoris laetitia - Wendepunkt für die Moraltheologie?*, Hrsg. S. Goertz, C. Witting, Freiburg i. B. 2016, s. 114.

przekazują ją ludziom, gdy zwracają się do nich z czułością, okazując im niezastudzoną i uprzedzającą życzliwość oraz zachęcając ich do życia zgodnego z wymaganiami królestwa Bożego²¹. Dlatego troska pastoralna winna przyjąć przede wszystkim formę obecności, która ważniejsza jest od przekazywanych ludziom treści (teologicznych) i kompetencji zawodowych duszpasterzy²². Winna to być obecność inspirowana zachowaniem i działaniem Jezusa odnoszącego się z łagodnością do ludzi zagubionych i uwikłanych w zło, który nigdy nikogo nie potępia, lecz objawiając im prawdę o Bogu pełnym współczucia dla ludzi słabych i grzesznych, wprowadza ich na drogę wiodącą do nawrócenia i pełni życia, polegającej na „uczestnictwie w życiu samego Boga”²³.

2. *Benignitas* – troska Boga o słabych i grzesznych ludzi

Biblia jest żywym słowem Boga, który zniża się ku ludziom ze swoją mądrością i pochyla się nad ich nędzą, aby wybawić ich od nieszczęścia²⁴. Pisma Świętego nie można zredukować do źródła wiedzy religijnej. Za jego pośrednictwem sam Bóg stale przemawia do ludzi i ukazuje im swój sposób działania, którego celem jest zbawienie człowieka. To działanie Boga ma charakter filantropii: Stwórca kocha swoje stworzenie, przebacza człowiekowi jego winy i szuka z nim kontaktu. Poruszony żarem swojej boskiej miłości objawia się ludziom, aby wejść z nimi w dialog, wskazać im drogę życia i być z nimi w komunii²⁵.

---

²¹ Por. J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar. Vademécum para una nueva pastoral familiar a partir de la exhortación Amoris laetitia*, Burgos 2016, s. 29.

²² Por. A.V. Campbell, *Rediscovering Pastoral Care*, London 1998, s. 16.

²³ Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae* o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego, Rzym 1995 (dalej: EV), 2; AL 27.

²⁴ Por. G.T. Montague, *Understanding the Bible. A Basic Introduction to Biblical Interpretation*, New York 1997, s. 40; R. Brändle, *Συγκράβασις als hermeneutisches und ethisches Prinzip in der Paulusauslegung des Johannes Chrysostomus*, w: *Stimuli. Exegese und ihre Hermeneutik in Antike und Christentum. Festschrift für Ernst Hassman*, Hrsg. G. Schöllgen, C. Scholten, Münster 1996, s. 299.

²⁵ Por. D. Rylaarsdam, *John Chrysostom on Divine Pedagogy. The Coherence of his Theology and Preaching*, Oxford 2014, s. 40–41.

To działanie Boga ojcowie Kościoła określają jako *synkatabasis*²⁶. Pojęcie to obejmuje Jego troskę o potrzebujących i łaskawość względem grzeszników, Jego miłość i miłosierdzie²⁷. *Synkatabasis* wskazuje na pokorę i łagodność Boga, który zstępuje ku ludziom, aby służyć słabym, złamanym na duchu i cierpiącym. Bóg działa zgodnie z *synkatabasis*, poszukując człowieka, aby go doprowadzić do zjednoczenia ze sobą. Bóg chce szczęścia dla wszystkich ludzi; dlatego pełen cierpliwości i życzliwości komunikuje się z nimi, okazuje zrozumienie dla ich słabości i nie nakłada na nich ciężarów nie do uniesienia. Bóg kocha ludzi nie dlatego, że zasłużyli sobie na to swoimi osiągnięciami, ale dlatego, że stworzył i odkupił ich z miłości oraz wybrał, aby przekazywali innym Jego miłość jako prawdziwe źródło ludzkiego istnienia²⁸.

Wszyscy chrześcijanie, a zwłaszcza duszpasterze wezwani są do działania zgodnego z zasadą *synkatabasis*, która skłania Jezusa do ogołocenia się ze swojej Boskiej chwały, wzięcia na siebie ludzkich słabości i do pełnego wyrozumiałości podejścia do ludzkich ograniczeń. Syn Boży nie zważa na swoją godność, lecz tylko na to, aby pomagać ludziom. Uniża się ze względu na słabość człowieka, jak nauczyciel przemawiający do uczniów ich językiem, jak ojciec tulący swoje dzieci i jak lekarz opatrujący rany chorych i cierpiących. Jezus przejmuje ludzki sposób myślenia i wyrażania się, aby w umyśle i sercu człowieka mogła dokonać się *metanoia*, czyli przemiana myślenia i wstąpienie na nową drogę życia. Wszystko to ukazuje wspaniałomyślność Boga, Jego współczucie dla człowieka zagubionego w świecie oraz łagodność, która dostosowuje wymagania do ludzkich możliwości i od nikogo nie żąda natychmiastowej doskonałości²⁹.

W swojej ziemskiej działalności Jezus okazuje ludziom życzliwość i miłosierdzie, dostrzegając ukrytą w nich dobroć. Tak czyni, gdy zwraca

²⁶ Por. R. Hajduk, *Łagodność pastoralna*, Kraków 2018, s. 17–18.

²⁷ Por. P. Szczur, *Dzieło stworzenia w Homiliach na Księgę Rodzaju św. Jana Chryzostoma*, „Biblica et Patristica Thoruniensia” 4 (2011), s. 334.

²⁸ Por. H.J.M. Nouwen, *In the Name of Jesus. Reflections on Christian Leadership*, London 1998, s. 17; J.S. Botero, *La benignidad pastoral. Hacia una pedagogía de la misericordia*, Bogotá 2005, s. 46.

²⁹ Por. D. Rylaarsdam, *John Chrysostom on Divine Pedagogy. The Coherence of his Theology and Preaching*, dz. cyt., s. 89–191.

się do Samarytanki, zwracając uwagę na żywe w jej sercu pragnienie prawdziwej miłości (por. J 4, 1–26). Mówiąc o tej tęsknocie, Jezus prowadzi kobietę do uznania zła moralnego w podjętych wcześniej decyzjach i w sytuacji, w której się znajduje, dzięki czemu porusza ukrytą w niej wolę czynienia dobra i odsłania przed nią drogę wiodącą do nawrócenia. Pomaga jej odkryć, w jaki sposób grzech przeszkadza jej w dążeniu do pełni życia i wskazuje na Boga pragnącego ludzkiego szczęścia, który w swoim miłosierdziu odpuszcza ludziom winy i oświeca ich światłem prawdy, aby mogli w swoim postępowaniu coraz bardziej upodabniać się do swego Stwórcy³⁰.

Okazując ludziom swoje miłosierdzie, Bóg w swoim Synu zstępuje w dół (Wcielenie), aby podnieść człowieka i zaprosić go do udziału w swoim szczęściu (uświęcenie). Bóg uniża się z miłości do ludzi, pokazując im, na czym polega największa doskonałość – kochać do końca, czyli z całkowitym oddaniem, ofiarując za nich całe swoje życie³¹. Tak czyni Chrystus, biorąc na siebie ludzkie słabości i uwalniając człowieka od grzechu. To działanie Boga jest wyzwaniem dla ludzi – wzorem dla ich postawy względem bliźnich, którą winni naśladować zwłaszcza duszpastarze, wezwani do pełnienia swojej posługi zgodnie z „logiką miłosierdzia”, czyli w duchu *synkatabasis*, z czułością i łagodnością wobec słabych i zranionych przez zło³².

Chociaż łagodność wyraża się w akceptacji człowieka wraz z jego grzechem i słabością, to jednak nie jest to równoznaczne ze zgodą na popełnianie przez niego złych czynów. Bierze ona pod uwagę zasadę stopniowości, czyli spogląda na człowieka jako na byt dynamiczny, będący w ciągłym procesie wzrostu, który ma swój rytm, etapy oraz wymagania. Łagodność pastoralna ma zawsze na uwadze konkretną osobę, która

---

³⁰ Por. AL 294; J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar. Vademécum para una nueva pastoral familiar a partir de la exhortación Amoris laetitia*, dz. cyt., s. 14.

³¹ Por. R. Brändle, *Συγκατάβασις als hermeneutisches und ethisches Prinzip in der Paulusauslegung des Johannes Chrysostomus*, dz. cyt., s. 302; M. Díaz del Rey, *La synkatabasis en los comentarios al Antiguo Testamento des San Juan Crisóstomo*, Roma 2010, s. 325.

³² Por. Franciszek, *Adhortacja apostołska Evangelii gaudium o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie*, Częstochowa 2013 (dalej: EG) 27; AL 312; R. Bucher, *Mehr als Stell-schrauben*, „Herder Korrespondenz” 6 (2016), s. 15.

może się rozwijać tylko wtedy, gdy ogarnia ją miłość³³. Łagodności nie można więc oddzielić od miłości – tym bardziej, że bez miłości nie jest możliwy przekaz uczuć, a łagodność okazywana człowiekowi służy komunikacji miłości wzbudzającej w człowieku „uczucie radości, jakie rodzi się z doznania, że jest się kochanym”³⁴.

Doświadczenie łagodności i miłosierdzia prowadzi ludzi do przemiany życia. Bóg nie udziela miłosierdzia, aby dać człowiekowi poczucie, że może żyć i postępować, jak chce. Boża *benignitas* nie rezygnuje z prawdy i nie sankcjonuje zła. Jezus nie przyszedł na świat, aby ludzi pochwalić, ale by człowieka odkupić, uzdrowić i ukierunkować na dobro³⁵.

Człowiek jest powołany do upodobnienia się do Boga, dlatego nie może zamknąć się w swoim „egocentrycznym centrum”, skupiając się na swoich problemach i cierpieniach. Jak dobroć i łagodność Boga nie pozwalają Mu pozostać obojętnym wobec ludzkiego nieszczęścia, tak z daniem chrześcijan jest wstąpić w świat innych ludzi. Bliskość względem drugiego człowieka nie jest psychicznym czy kulturowym sąsiedztwem, lecz opcją nadającą kształt ludzkim działaniom. Wtedy też postawa nacechowana życzliwością wobec ludzi nie jest wyłącznie sposobem okazywania dobroci, lecz wyrazem opowiedzenia się po stronie słabych i cierpiących oraz zaangażowania się ze względu na dobro drugiego człowieka³⁶. To uprzywilejowanie cierpiących na ciele i duszy wynika tak z doniosłości potrzeby, w jakiej się znaleźli, jak i z ich bezradności, w której zdani są na pomoc innych³⁷.

Naśladując Bożą łagodność, duszpasterze patrzą na człowieka zranionego przez grzech i jego winy nie w perspektywie kary, lecz odkupienia

³³ Por. J.S. Botero, *La benignidad pastoral. Hacia una pedagogía de la misericordia*, dz. cyt., s. 60.

³⁴ Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est* o miłości chrześcijańskiej, Rzym 2005 (dalej: DCE), 17; N. Gayol, *Una aproximación antropológica a la teología de la ternura*, w: *Teología y Nueva Evangelización*, ed. G. Uríbarri Bilbao, Bilbao 2005, s. 299.

³⁵ Por. G. Augustin, *Thematische Hinführung*, w: *Barmherzigkeit leben. Eine Neuentdeckung der christlichen Berufung*, ed. G. Augustin, Freiburg i. B. 2016, s. 14.

³⁶ Por. P. Spiegel, *Die Kraft der Peripherie – Wege der Barmherzigkeit und Gerechtigkeit*, „Klerusblatt” 3 (2016), s. 52.

³⁷ Por. J.S. Botero, *La benignidad pastoral. Hacia una pedagogía de la misericordia*, dz. cyt., s. 26; M. Chavez Avida, *El sufrimiento a la luz de la misericordia*, Madrid 2003, s. 39.

dającego mu nadzieję na nowy początek. Ich zadaniem jest budować, a nie burzyć, zachęcać do dobra i umacniać szlachetne pragnienia, a nie piętnować. Łagodność pozostaje więc w ścisłej relacji z przebaczeniem, które otwiera ludziom dostęp do doświadczenia tego, co najpiękniejsze w chrześcijaństwie – za zło odpłacać dobrem. *Benignitas pastoralis* wychodzi naprzeciw pragnieniu człowieka, by pokonać zło i rozpocząć nowe życie, wypełniając je dobrem moralnym³⁸.

Łagodności towarzyszy zrodzone z miłosierdzia współczucie. Dzięki niemu duszpasterz może dotykać nędzy ludzkiej, przejąć się cierpieniem bliźniego i uczynić jego rany swoimi własnymi³⁹. Jest to owoc dobrowolnego zniżenia się i zinterioryzowania odczuć nękanych słabością ludzi, prowadzącego do empatycznego zjednoczenia duszpasterza i cierpiących. Prowadzi ono do rzeczywistego udziału w losie bliźniego i nie ma nic wspólnego z sentymentalizmem, polegającym na poszukiwaniu wzruszeń i osłabiającym gotowość do poświęcenia się, otwarcia na potrzeby bliźnich i życia w komunii z innymi⁴⁰.

W *benignitas pastoralis* ważne miejsce zajmuje czułość, z którą duszpasterze zwracają się ku słabym i cierpiącym. W świecie opanowanym przez nienawiść, przemoc i lęk czułość jest znakiem obecności Boga, który jest Miłością. Doświadczenie czułości w relacjach międzypersonalnych pozwala człowiekowi przekonać się o bliskości Boga i otworzyć się na Jego miłość. Gdy człowieka ogarnia czułość Boga, może zobaczyć i odczuć Jego miłość. Wtedy też rodzi się w nim miłość i otrzymuje moc, by żyć nią na co dzień. Odpowiadając swoją miłością na Bożą miłość, człowiek nie tyle podejmuje określone działania, co zostaje przez

---

³⁸ Por. J.S. Botero, *La benignidad pastoral. Hacia una pedagogía de la misericordia*, dz. cyt., s. 138; W. Lehner, *Ruf in die Zeit – das Jahr der Barmherzigkeit. Barmherzigkeit in medialen Mechanismen*, „Klerusblatt” 4 (2016), s. 80.

³⁹ Por. EG 270; J. Sobrino, *El principio – misericordia. Bajar de la cruz a los pueblos crucificados*, Santander 1992, s. 33.

⁴⁰ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate* o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie, Rzym 2009, 3; K. Walters, *Merciful Meekness. Becoming a Spiritually Integrated Person*, Mahwah 2004, s. 86; T. Söding, *Barmherzigkeit – Gottes Gabe und Aufgabe. Neutestamentliche Orientierungen in einem zentralen Begriffsfeld*, w: *Barmherzigkeit leben. Eine Neuentdeckung der christlichen Berufung*, dz. cyt., s. 22; B. Petrà, *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità. La morale cattolica dopo il capitolo ottavo*, Assisi 2016, s. 40.

nią „zdobyty” i poddaje się działaniu ukrytego w niej piękna, które go pociąga i porusza jego wolę⁴¹.

Zadaniem duszpasterzy pragnących przekazywać ludziom Bożą *benignitas* jest towarzyszyć z cierpliwością i delikatnością każdemu człowiekowi, pomagając mu w przewyciężaniu przeciwności i osiągnięciu pełni rozwoju osobowego. Wtedy człowiek uczy się patrzeć na swój świat emocjonalny i swoje pragnienia w świetle miłości, do której jest powołany. Wówczas też właściwego sensu nabierają w jego życiu prawdy chrześcijańskie i przykazania, które interioryzuje, rozpoznając w nich drogowskazy pomagające mu odnaleźć radość życia. Przestają one wówczas być czymś narzuconym z zewnątrz, gdyż ich wypełnianie wypływa z pragnienia zjednoczenia się z wolą Boga, upodobnienia się do Niego i życia z Nim w miłości, czyli we wspólnocie pragnień, myśli i uczuć⁴².

Duszpasterze praktykujący łagodność pastoralną powstrzymują się od pouczania, gdyż najpierw starają się w życiu człowieka odkryć „ziarna dobra” w postawach niedoskonałych i sytuacjach wypełnionych cierpieniem. Kluczem do dokonywania tego rodzaju rozeznania musi zawsze być miłość, która pozwala podejść do ludzi mających problem z urzeczywistnieniem ideału chrześcijańskiego z wyrozumiałością i w sposób zróżnicowany⁴³. Nie jest to propagowanie laksyzmu czy też permissywizmu lekceważącego istnienie prawd i wartości obiektywnych. Rozeznanie duszpasterskie musi mieć na względzie konkretną sytuację, w której człowiek okazuje się słaby i jeszcze niezdolny do życia pełnią miłości. Tylko takie duszpasterstwo, które odpowiada na potrzeby bliźniego, uwzględnia jego ograniczenia oraz podatność na zranienia i ma na uwadze jego dążenie do wzrostu duchowego, może przywrócić

---

⁴¹ Por. EG 167.

⁴² Por. DCE 17; J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Acompañar, discernir, integrar. Vademécum para una nueva pastoral familiar a partir de la exhortación Amoris laetitia*, dz. cyt., s. 31–32.

⁴³ Por. AL 312; A. Grillo, *Le cose nuove di „Amoris laetitia”. Come Papa Francesco traduce il sentire cattolico*, Assisi 2016, s. 21; F.-J. Bormann, *Unterscheidung und Integration. Moraltheologische Überlegungen zum postsynodalen Schreiben „Amoris laetitia”*, „Theologische Quartalsschrift” 4 (2016), s. 324.

człowiekowi nadzieję na odzyskanie radości życia i nieść duchowe uzdrowienie⁴⁴.

3. Uzdrawiające oddziaływanie łagodności duszpasterskiej

Naśladowując Boga łagodnego i miłosiernego, duszpasterze komunikują światu Jego bliskość. Jest to Bóg poszukujący człowieka i otwarty na relację z nim. Jest to Bóg, który kocha, ale także pragnie być kochany. Dostrzegając w Bogu miłującego Ojca, człowiek czuje się pociągnięty do zjednoczenia się z Nim. Dostrzega Jego życzliwość i czułość, a w tym, co się wydarza, stara się odczytać Jego wolę. Takie zjednoczenie z Bogiem nadaje ludzkiemu życiu określony kształt i hierarchię wartości. Przebywając w bliskości Boga, człowiek doświadcza wolności i staje się twórczy. Odkrywa swoją godność i cel życia. Gdy zaś nawiedza go cierpienie i ulega słabości, nie popada w stan zwątpienia i rezygnacji, gdyż zwracając się ku osobowemu Bogu, otrzymuje od Niego zachętę i siły potrzebne do życia⁴⁵.

Ludzie doświadczający miłości oraz łagodności Bożej i nawiązujący osobową relację ze Stwórcą wstępują na drogę prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości osobowej, bez której nie można mówić o pełni zdrowia, czyli o świętości polegającej na „przeżywaniu w zjednoczeniu z Chrystusem tajemnic swojego życia”⁴⁶. Dojrzałość ludzka objawia się nie tyle w tym, że człowiek coraz lepiej potrafi sobie radzić ze swoimi słabościami i cierpieniem, lecz w tym, iż coraz wyraźniej dostrzega Boga w swoim życiu i coraz bardziej pozwala Mu sobą kierować. W sensie duchowym dojrzałość to ciągłe pogłębianie w sobie pragnienia, by karmiąc się słowem

---

⁴⁴ Por. E. Antonelli, *Fare la verità nella responsabilità*, w: E. Antonelli, R. Buttiglione, *Terapia del'amore ferito in „Amoris laetitia”*, Milano 2017, s. 13; B. Petrà, *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità*, dz. cyt., s. 8; N. Gayol, *Una aproximación antropológica a la teología de la ternura*, dz. cyt., s. 295.

⁴⁵ Por. R. Jaworski, *Christlicher Glaube und psychische Gesundheit. Empirische Forschungsergebnisse über die heilende Wirkung einer persönlichen Gottesbeziehung*, „De'ignis” 48 (2014), s. 19.

⁴⁶ Franciszek, *Adhortacja apostołska Gaudete et exsultate o powołaniu do świętości w świecie współczesnym*, 20, Rzym 2018.

Bożym, umacniać zaufanie względem Ojca niebieskiego i coraz wierniej na wzór Jezusa Chrystusa wypełniać Jego wolę⁴⁷.

Miłość docierająca do ludzi za pośrednictwem łagodności duszpasterskiej wyzwala siły ukryte w człowieku. Prowadząc do pojednania z Bogiem, stwarza przestrzeń, w której człowiek może się w pełni urzeczywistnić jako osoba. Spotkanie z Bogiem łagodnym i miłosiernym wzmacnia procesy terapeutyczne w życiu człowieka, których owocem jest akceptacja i tolerancja wobec innych ludzi, samoakceptacja, gotowość do przemiany (*metanoia*), uznanie znaczenia potrzeb duchowych i osiągnięcie radości życia⁴⁸.

Łagodność w postawie duszpasterza pomaga ludziom odkryć Boga, który jest najwyższą i najdoskonalszą miłością, przy czym nie jest to miłość niestawiająca wymagań. Nie ma to jednak nic wspólnego z narzucaniem im czegoś z zewnątrz, co utrudnia im życie albo jest zwykłym ćwiczeniem w ramach wychowania do karności. Wymagania ukryte w miłości sprzyjają osiągnięciu pełnej integralności osobowej. Osoby doświadczające Bożej miłości i starające się żyć zgodnie z ideałem chrześcijańskim są dojrzsze i mają zdrowsze podejście do życia. W mniejszym stopniu doznają niepokoju, gdyż mają silne „ja”. Cechuje ich zrównoważenie psychiczne, stałość oraz silna wola. Akceptując siebie w świetle Bożej miłości, czują się wewnętrznie umotywowane do intensywnej pracy nad sobą. Cenią sobie wewnętrzny porządek, a także samokontrolę i wytrwałość⁴⁹.

Spotykając się z dobrocią Boga, ludzie czują się „zobligowani” do przekazywania jej innym⁵⁰. Starają się przy tym zrozumieć swoich bliźnich i zaangażować się w działanie służące ich pomyślności. Są otwarci na relacje z innymi, życzliwi oraz sumienni i chętnie pomagają potrzebującym. Nie boją się też podporządkować się innym, jeśli przyczynia się to do pomnażania dobra wspólnego.

⁴⁷ Por. H.J.M. Nouwen, *¡Gracias! A Latin American Journal*, New York 1998, s. 54.

⁴⁸ Por. W. Beinert, *Heil und Heilung durch den Glauben der Kirche...*, dz. cyt., s. 68.

⁴⁹ Por. R. Jaworski, *Christlicher Glaube und psychische Gesundheit. Empirische Forschungsergebnisse über die heilende Wirkung einer persönlichen Gottesbeziehung*, dz. cyt., s. 19–20.

⁵⁰ Por. H.J.M. Nouwen, *Zraniony uzdrowiciel. Kapłan we współczesnym świecie*, tłum. J. Grzegorzyc, Poznań 1994, s. 101.

Duszpasterstwo wypełnione życzliwością i łagodnością wspiera ludzi w osiągnięciu pełni zdrowia, której oznaką jest akceptacja swojej ograniczoności i kruchości ujawniającej się zwłaszcza w chorobie i śmierci⁵¹. Z medycznego punktu widzenia człowiek jest zawsze tylko w pewnym sensie zdrowy, a w świetle antropologii jest „bytem ku śmierci”. Cierpienie jest jednym z konstytutywnych wymiarów życia ludzkiego. Człowiek, który wierzy w Boga, potrafi włączyć cierpienie w to wszystko, co nadaje sens jego życiu. Wtedy też swoją siłę ukazuje cnota nadziei, która pozwala człowiekowi stawić czoła nawet bardzo uciążliwej terażniejszości, którą może „przeżywać i akceptować, jeśli ma jakiś cel i jeśli tego celu może być pewny, jeśli jest to cel tak wielki, że usprawiedliwia trud drogi”⁵².

Doświadczenie bliskości Boga akceptującego człowieka z jego słabością i grzechem pomaga ludziom zrozumieć innych z ich ubóstwem duchowym i ułomnościami. Kto zaakceptuje swoje braki i ograniczenia, może bez lęku zwrócić się ku bliźnim nękanym problemami i niepokojami, stając się dla nich żywym znakiem nadziei na spełnienie ich najgłębszych pragnień. Słabość i niedoskonałość w życiu chrześcijan nie jest więc czymś, co ich poniża i kompromituje w oczach świata, lecz czymś, co zbliża ich do ludzi i pozwala im solidaryzować się z nimi w dążeniu do bardziej godnego życia i pełnej radości Ewangelii⁵³.

Benignitas pastoralis praktykowana przez duszpasterzy wskazuje ludziom drogę do wspólnoty wiary, która jest środowiskiem uzdrawiającym i to nie dlatego, że opatrywane w niej są wszystkie rany ludzkie i usuwany jest ból, lecz dlatego, że w niej wszystkie zranienia i słabości stają się dla cierpiących szansą wzrostu i odnalezienia nowych perspektyw życiowych. Jest to możliwe, gdy wierzący cierpliwie i z uwagą słuchają tego, co cierpiący bliźni mają im do powiedzenia. Człowiek wstępuje na drogę wiodącą do uzdrowienia, gdy dotknięty nieszczęściem i złamanym cierpieniem znajduje we wspólnocie przestrzeń, w której bez obawy przed odrzuceniem może opowiedzieć innym swoją historię, a tym

---

⁵¹ Por. W. Beinert, *Heil und Heilung durch den Glauben der Kirche...*, dz. cyt., s. 78.

⁵² SpS 1.

⁵³ Por. AL 294; R. Zerfass, *Menschliche Seelsorge. Für eine Spiritualität von Priestern und Laien im Gemeindedienst*, Freiburg i. B. 1986, s. 104.

samym bez lęku dokonać konfrontacji z tym, co sprawia mu ból i nie pozwala mu w pełni cieszyć się życiem⁵⁴.

Łagodność pastoralna prowadzi do uwolnienia człowieka od grzechu, który jest przyczyną cierpienia duchowego. Spotykając się ze współczuciem i wyrozumiałością (nie tylko w sakramencie pokuty i pojednania), ludzie odzyskują pokój wewnętrzny, a także „radość życia, zapal do dalszego rozwoju i wolę zaangażowania się na rzecz drugiego człowieka”⁵⁵. Doświadczając uprzedzającej dobroci Bożej w relacji z duszpasterzem i spowiednikiem, człowiek zostaje ośmielony do wyznania grzechów, a otrzymując ich przebaczenie, odczuwa lekkość i wewnętrzną wolność. Współczucie, czułość i serdeczność duszpasterza sprzyja procesom terapeutycznym, pomagając ludziom pokonać stres i nie ulec depresji, uwolnić się od obsesji i zapanować nad uczuciami.

Za pośrednictwem *benignitas pastoralis* przekazywana jest ludziom miłość Boża, która jedynie jest w stanie nadać życiu ludzkiemu najgłębszy sens. Gdy człowiek zwraca się ku Bogu z wiarą, spodziewając się od Niego zbawienia, nie ulega pokusie nihilizmu. Może wówczas zaakceptować siebie i świat, gdyż wie, że ogarnia go Boża miłość. Tego rodzaju postawa nacechowana zaufaniem jest koniecznym warunkiem, aby być lub stać się zdrowym i to niezależnie od tego, czy człowiek pełen sił witalnych czerpie radość z życia, czy też chory zmagają się z dolegliwościami i bólem. Miłości Bożej można doświadczyć bowiem tak w zdrowiu, jak i w cierpieniu i dlatego w każdej sytuacji człowiek może odnaleźć sens życia⁵⁶.

W perspektywie religijnej człowiek zmierza do pełni zdrowia, gdy coraz bardziej upodabnia się w swoim myśleniu i działaniu do Chrystusa. Oznacza to, że w jego życiu jest też miejsce na ból fizyczny i cierpienie, na doświadczenie kruchości i ograniczoności ludzkiej egzystencji, gdyż to wszystko było także udziałem Syna Bożego, podobnego do ludzi we wszystkim oprócz grzechu. Spotykając się z *benignitas pastoralis*, a więc

⁵⁴ Por. H.J.M. Nouwen, *Der dreifache Weg*, Freiburg i. B. 1991, s. 89–90.

⁵⁵ L.J. González, *Terapia duchowa. Ludzkie i duchowe uzdrowienie z chorób duszy*, tłum. D. Kucala, Kraków 2005, s. 203.

⁵⁶ Por. W. Beinert, *Heil und Heilung durch den Glauben der Kirche...*, dz. cyt., s. 74; A. Zuk, *Theoretische Grundlegung und Wandel der spirituellen Herausforderungen der Gesundheitsfürsorge durch die Kirche*, w: *Christliche Spiritualität und Wandel*, Hrsg. L. Möde, Berlin 2008, s. 79.

uprzędzającą miłością Boga, człowiek uzyskuje wsparcie, by zaakceptować swoją ziemską przemijalność, a choroba i cierpienie, wyzwalaając w nim pragnienie uzdrowienia, dają impuls do powierzenia się z ufnością Bogu i otwierają na nadzieję osiągnięcia pełni szczęścia w wieczności⁵⁷.

Podsumowanie

Wiara chrześcijańska nie fałszuje rzeczywistości, ale pozwala patrzeć na nią tak, jak patrzy na nią Bóg. W jej świetle ukazuje się prawda o życiu na ziemi, z którego nie da się usunąć chorób, bólu i cierpienia. Nie jest to jednak powód do smutku i rozpaczy, lecz wyzwanie dla ludzi, by poszukiwali siły do pokonania swoich słabości i zranień, otwierając się na obecność Boga w ich codzienności. Istotą wiary chrześcijańskiej jest bowiem życie w osobowej relacji z Bogiem wspierającym ludzi w osiągnięciu pełni człowieczeństwa, której oznaką jest zdolność do akceptacji cierpienia i dojrzewiania w nim.

W ludzkich chorobach i zranieniach duchowych, w zagubieniu i niepewności co do sensu życia Kościół dostrzega znak dany mu przez Boga, dlatego przez różne formy posługi pragnie nieść ludziom swoją miłość i umacniać ich w słabości. Zadaniem duszpasterzy, którzy zjednoczeni z Chrystusem naśladują Jego kenozę, jest uobecniać w relacjach międzyosobowych dobroć i łagodność Boga, solidaryzującego się z ludźmi w ich cierpieniu. Bliskość, czułość i współczucie pasterzy pozwala strapionym przekonać się, że orędzie chrześcijańskie o Bogu zbawiającym człowieka z miłości nie jest jedynie przekazem treści wzbogacających ludzką wiedzę, ale jest przesłaniem kształtującym rzeczywistość i źródłem doświadczenia przemieniającego życie⁵⁸.

Tak rozumiana posługa duszpasterska, której kierunek nadaje *benignitas pastoralis*, odsłania istotę obecności Kościoła w świecie. Jego misją jest wchodzić w relacje z ludźmi i je podtrzymywać. Miłosierdzie, łagodność,

---

⁵⁷ Por. M. Ghosn, *Instrument of Our Peace. The Art of Catholic Pastoral Care*, Eugene 2013, s. 18; R. Hajduk, *Duszpasterstwo terapeutyczne – przejaw mody czy odpowiedź na wyzwania epoki?*, „Teologia Praktyczna” 15 (2014), s. 34.

⁵⁸ Por. SpS 2.

współczucie, czułość, towarzyszenie, rozeznanie mogą być urzeczywistniane tylko w odniesieniach międzypersonalnych, w których człowiek cierpiący i złamany na duchu odnajduje swoją wartość, odkrywa swoje powołanie do życia w pełni i pociągnięty Bożą miłością dokonuje przemiany życia. Wtedy też ludzkie słabości i cierpienia nie są już dla człowieka przekleństwem i nieznośnym brzemieniem, lecz drogą do zjednoczenia z Bogiem i bramą wiodącą do zaspokojenia najgłębszych pragnień.

Bibliografia

- Álvarez F., *El Evangelio de la salud. Por qué es saludable creer*, Madrid 1999.
- Antonelli E., *Fare la verità nella responsabilità*, w: E. Antonelli, R. Buttiglione, *Terapia dell'amore ferito in „Amoris laetitia”*, Milano 2017, s. 11–46.
- Augustin G., *Thematische Hinführung*, w: *Barmherzigkeit leben. Eine Neuentdeckung der christlichen Berufung*, Hrsg. G. Augustin, Freiburg i. B. 2016, s. 9–15.
- Beinert W., *Heil und Heilung durch den Glauben der Kirche. Systematisch-theologische Überlegungen*, w: *Hilft Glaube heilen?*, Hrsg. W. Beinert, Düsseldorf 1985, s. 64–83.
- Bormann F.-J., *Unterscheidung und Integration. Moraltheologische Überlegungen zum postsynodalen Schreiben „Amoris laetitia”*, „Theologische Quartalschrift” 4 (2016), s. 319–334.
- Botero J.S., *La benignidad pastoral. Hacia una pedagogía de la misericordia*, Bogotá 2005.
- Brändle R., *Συνκατάβασις als hermeneutisches und ethisches Prinzip in der Paulusauslegung des Johannes Chrysostomus*, w: *Stimuli. Exegese und ihre Hermeneutik in Antike und Christentum. Festschrift für Ernst Hassman*, Hrsg. G. Schöllgen, C. Scholten, Münster 1996, s. 297–307.
- Bucher R., *Mehr als Stellschrauben*, „Herder Korrespondenz” 6 (2016), s. 15–16.
- Campbell A.V., *Rediscovering Pastoral Care*, London 1998.
- Chavez Avida M., *El sufrimiento a la luz de la misericordia*, Madrid 2003.
- Díaz del Rey M., *La synkatábasis en los comentarios al Antiguo Testamento des San Juan Crisóstomo*, Roma 2010.
- Dworkin R.W., *Nowa ewangelia zdrowia*, w: *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Kraków 2008, s. 721–732.
- Furedi F., *The Silent Ascendancy of Therapeutic Culture in Britain*, w: *Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, ed. J.B. Imber, New Brunswick 2004, s. 19–50.
- Gayol N., *Una aproximación antropológica a la teología de la ternura*, w: *Teología y Nueva Evangelización*, ed. G. Uríbarri Bilbao, Bilbao 2005, s. 259–330.
- Ghosn M., *Instrument of Our Peace. The Art of Catholic Pastoral Care*, Eugene 2013.
- González L.J., *Terapia duchowa. Ludzkie i duchowe uzdrowienie z chorób duszy*, tłum. D. Kucala, Kraków 2005.
- Granados J., Kampowski S., Pérez-Soba J.J., *Acompañar, discernir, integrar. Vademécum para una nueva pastoral familiar a partir de la exhortación Amoris laetitia*, Burgos 2016.

Grillo A., *Le cose nuove di „Amoris laetitia”. Come Papa Francesco traduce il sentire cattolico*, Assisi 2016.

Hajduk R., *Duszpasterstwo terapeutyczne – przejaw mody czy odpowiedź na wyzwania epoki?*, „Teologia Praktyczna” 15 (2014), s. 23–40.

Hajduk R., *Łagodność pastoralna*, Kraków 2018.

Heinlein M., Seßler K., *Die vergnügte Gesellschaft. Eine (kleine) Einleitung*, w: *Die vergnügte Gesellschaft. Ernsthaftige Perspektiven auf modernes Amüsement*, Hrsg. M. Heinlein, K. Seßler, Bielefeld 2012, s. 9–15.

Hemminger H., *Esoterische Therapieformen. Ideen, Methoden und Kritik*, w: *Wenn die Seele Sinn sucht. Herausforderung für Psychotherapie und Seelsorge*, Hrsg. M. Utsch, Neukirchen-Vluyn 2000, s. 51–69.

Jaworski R., *Christlicher Glaube und psychische Gesundheit. Empirische Forschungsergebnisse über die heilende Wirkung einer persönlichen Gottesbeziehung*, „De’ignis” 48 (2014), s. 17–24.

Kertelge K., *Die Wunderheilungen Jesu im Neuen Testament*, w: *Hilft Glaube heilen?*, Hrsg. W. Beinert, Düsseldorf 1985, s. 31–44.

Lasch-Quinn E., *Liberation Therapeutics. From Moral Renewal to Consciousness-Raising*, w: *Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, ed. J.B. Imber, New Brunswick 2004, s. 3–18.

Lehner W., *Ruf in die Zeit – das Jahr der Barmherzigkeit. Barmherzigkeit in medialen Mechanismen*, „Klerusblatt” 4 (2016), s. 78–82.

Lütz M., *Bluff! Die Fälschung der Welt*, München 2012.

Meador K.G., Henson S.C., *Growing Old in a Therapeutic Culture*, w: *Growing Old in Christ*, ed. S. Hauerwas, C.B. Stoneking, K.C. Meador, D. Cloutier, Grand Rapids 2003, s. 90–111.

Montague G.T., *Understanding the Bible. A Basic Introduction to Biblical Interpretation*, New York 1997.

Nouwen H.J.M., *¡Gracias! A Latin American Journal*, New York 1998.

Nouwen H.J.M., *Der dreifache Weg*, Freiburg i. B. 1991.

Nouwen H.J.M., *In the Name of Jesus. Reflections on Christian Leadership*, London 1998.

Nouwen H.J.M., *Zraniony uzdrowiciel. Kapłan we współczesnym świecie*, tłum. J. Grzegorzcyk, Poznań 1994.

Petrà B., *Amoris laetitia: accompagnare, discernere e integrare la fragilità. La morale cattolica dopo il capitolo ottavo*, Assisi 2016.

Rieff Ph., *The Triumph of the Therapeutic. Uses of Faith After Freud*, Chicago 1987.

Rylaarsdam D., *John Chrysostom on Divine Pedagogy. The Coherence of his Theology and Preaching*, Oxford 2014.

Schneider F., *Überlegungen zur Heilverkündigung Jesu*, w: *Heil und Heilen als pastorale Sorge*, Hrsg. W. Beinert, Regensburg 1984, s. 51–70.

Schulze G., *Die Erlebnisgesellschaft. Kultursoziologie der Gegenwart*, Frankfurt a. M. 1993.

Sobrinho J., *El principio – misericordia. Bajar de la cruz a los pueblos crucificados*, Santander 1992.

Söding T., *Barmherzigkeit – Gottes Gabe und Aufgabe. Neutestamentliche Orientierungen in einem zentralen Begriffsfeld*, w: *Barmherzigkeit leben. Eine Neuentdeckung der christlichen Berufung*, Hrsg. G. Augustin, Freiburg i. B. 2016, s. 19–34.

Spiegel P., *Die Kraft der Peripherie – Wege der Barmherzigkeit und Gerechtigkeit*, „Klerusblatt” (2016) n. 3, s. 50–55.

Szczur P., *Dzieło stworzenia w Homiliach na Księgę Rodzaju św. Jana Chryzostoma*, „Biblica et Patristica Thoruniensia” 4 (2011), s. 321–339.

Tucker J., *New Age Healers and the Therapeutic Culture*, w: *Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, ed. J.B. Imbir, New Brunswick 2004, s. 153–170.

Walters K., *Merciful Meekness. Becoming a Spiritually Integrated Person*, Mahwah 2004.

Wolbert W., *Nachdenken über Barmherzigkeit*, w: *Amoris laetitia – Wendepunkt für die Moraltheologie?*, Hrsg. S. Goertz, C. Witting, Freiburg i. B. 2016, s. 114–135.

Woolfolk A., *The Dubious Triumph of the Therapeutic. The Denial of Character*, w: *Therapeutic Culture. Triumph and Defeat*, ed. J.B. Imbir, New Brunswick 2004, s. 69–90.

Wright K., *The Rise of the Therapeutic Society. Psychological Knowledge & the Contradictions of Cultural Change*, Washington 2011.

Zerfass R., *Menschliche Seelsorge. Für eine Spiritualität von Priestern und Laien im Gemeindedienst*, Freiburg i. B. 1986.

Zuk A., *Theoretische Grundlegung und Wandel der spirituellen Herausforderungen der Gesundheitsfürsorge durch die Kirche*, w: *Christliche Spiritualität und Wandel*, Hrsg. L. Möde, Berlin 2008, s. 78–96.